

Małgorzata Wojtaszczyk

Uniwersytet Warszawski

Wydział Geografii i Studiów Regionalnych

Zakład Geografii Politycznej i Studiów Regionalnych

m.pokrzywnicka@uw.edu.pl

**MNIEJSZOŚCI NARODOWE I ETNICZNE W BADANIACH Z ZAKRESU
GEOGRAFII WYBORCZEJ – NIEISTOTNY CZYNNIK CZY WAŻNA
DETERMINANTA PRZESTRZENNEGO ZRÓŻNICOWANIA ZACHOWAŃ
WYBORCZYCH W POLSCE?**

**National and ethnic minorities in electoral geography research – irrelevant
or important factor of spatial differentiation of voting behaviors in Poland**

Słowa kluczowe: geografia wyborcza, mniejszości narodowe, mniejszości etniczne,
zachowania wyborcze, Polska

Key words: electoral geography, national minorities, ethnic minorities, voting behaviors,
Poland

Wprowadzenie

Studia nad zróżnicowaniem narodowo-etnicznym społeczeństw podejmowane są przez badaczy zajmujących się różnorodnymi dyscyplinami nauki. W naukach geograficznych problematyka mniejszości narodowych i etnicznych stanowi tradycyjny i ważny kierunek badań m.in. geografii politycznej. Problematyką tą interesuje się jedna z jej subdyscyplin – geografia wyborcza (elektoralna). Zajmuje się ona przede wszystkim opisem oraz wyjaśnieniem przestrzennego rozkładu głosów oddanych podczas wyborów i referendów, a także zagadnieniami pokrewnymi.

Wśród podstawowych tematów badawczych geografii wyborczej można wyróżnić cztery główne grupy zagadnień. Trzy z nich są ze sobą silnie powiązane i niejednokrotnie podejmowane w kompleksowych opracowaniach. Są to: analiza zmienności przestrzennej postaw wyborczych (poparcia dla poszczególnych ugrupowań), analiza czynników kształtujących zmienność przestrzenną postaw wyborczych oraz analiza zmienności przestrzennej uczestnictwa (absencji) w wyborach. Czwartym, i nieco odrębnym tematem, jest analiza organizacji terytorialnej okręgów wyborczych

i ich wpływu na wyniki wyborów (przede wszystkim tzw. *gerrymandering*¹) (Matykowski, Tobolska 1994a). Pierwsze dwa zagadnienia skupiają się na przestrzennej strukturze wyników wyborów oraz czynnikach, które ją determinują. Wśród nich wyodrębnia się przyczyny o charakterze przyrodniczym, społecznym, ekonomicznym, politycznym i kulturowym, takie jak: naturalne granice (rzeki, pasma górskie), zasłóści historyczne, zróżnicowany poziom rozwoju gospodarczego, podział ludności na miejską i wiejską czy obecność wyróżniających się grup społecznych, w tym mniejszości narodowych, etnicznych i regionalnych.

Rozkwit współczesnej geografii wyborczej w Polsce związany jest z przemianami politycznymi na świecie, mającymi miejsce pod koniec lat 80. XX wieku. Stosunkowo krótka historia współczesnych badań z zakresu geografii elektorальной oraz powiązanie tej dziedziny z innymi naukami społecznymi, humanistycznymi czy nawet ekonomicznymi, takimi jak: demografia, socjologia, nauki polityczne, antropologia, ekonomia itd. sprawiły, że dotychczas nie wykształciła się jedna, spójna, charakterystyczna dla niej metodologia. Geografowie wyborczy muszą więc z konieczności czerpać z dorobku metodologicznego nauk pokrewnych (także geograficznych).

W badaniach z zakresu geografii wyborczej wyróżnia się trzy główne podejścia: opisowo-kartograficzne, historyczno-socjologiczne oraz statystyczne (Rykiel 2004). Podejście opisowo-kartograficzne skupia się na przedstawieniu zróżnicowania przestrzennego wyników wyborów za pomocą metod kartograficznych (Parysek, Adamczak, Grobelny 1991). W ujęciu historyczno-socjologicznym postawy polityczne i preferencje wyborcze wyjaśniane są na podstawie wiedzy o uwarunkowaniach historycznych i zróżnicowaniu cywilizacyjno-kulturowym danego obszaru. Te dwa podejścia często są ze sobą łączone. Na podstawie materiałów kartograficznych wyróżnia się prawidłowości w przestrzennym zróżnicowaniu zachowań wyborczych, po czym ich genezy poszukuje się w zróżnicowaniu kulturowym, cywilizacyjnym czy warunkach historycznych (Kowalski 1998; Kowalski 2000). W ujęciu statystycznym, za pomocą metod matematyczno-statystycznych, próbuje się określić związek pomiędzy wynikami wyborów a frekwencją lub zależnościami wyników od cech społeczno-ekonomicznych (Kabath, Parysek 2002; Kabath, Rykiel 2003; Rykiel 2004).

Poniższe rozważania, ujęte przede wszystkim w sposób opisowo-kartograficzny oraz po części historyczno-socjologiczny, są wstępem do kompleksowych badań nad zachowaniami wyborczymi mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce. Stanowią próbę odpowiedzi na pytania czy w tak homogenicznej zbiorowości, jaką jest współczesne społeczeństwo polskie, obecność mniejszości wpływa na przestrzenne zróżnicowanie zachowań wyborczych oraz czy próby wyjaśniania potencjalnych zależności między zróżnicowaniem narodo-etnicznym a wynikami wyborów są w ogóle uzasadnione.

1 *Gerrymandering* – wytyczanie lub zmiana okręgów wyborczych w celu odniesienia maksymalnej korzyści (Żukowski 2003).

Geografia wyborcza a mniejszości

Rozważania będące tematem artykułu należy rozpocząć od odpowiedzi na pytanie, czy jednym z czynników wpływających na przestrzenny rozkład wyników wyborów może być obecność mniejszości narodowych, etnicznych bądź regionalnych? Wydaje się, że w społeczeństwach zróżnicowanych etnicznie, takich jak Stany Zjednoczone czy Wielka Brytania, z całą pewnością można powiedzieć, że tak. W rzeczywistości jednak odpowiedź ta jest niezwykle trudna i złożona.

Studia nad zachowaniami wyborczymi mniejszości meksykańskiej w Stanach Zjednoczonych pokazały, że obecność obywateli pochodzenia meksykańskiego nie ma jednoznacznego wpływu na wygląd amerykańskiej sceny politycznej. Analizując wyniki wyborów prezydenckich z lat 2000 i 2008 można zauważyć, że mimo znaczącego wzrostu wielkości społeczności meksykańskiej², odnotowano stosunkowo niewielkie zmiany w poparciu dla dwóch głównych sił politycznych w Stanach Zjednoczonych – Partii Demokratycznej i Partii Republikańskiej. W skali całego kraju obecność Meksykanów nie uwidoczniła się poprzez poparcie dla któregoś z dwóch głównych ugrupowań, a w szczególności nie potwierdził się fakt, że zdecydowana większość osób pochodzenia meksykańskiego należy do zwolenników Partii Demokratycznej, postrzeganej jako ugrupowanie pro imigracyjne.

Inaczej jednak przedstawiały się wyniki analiz przeprowadzonych na poziomie regionalnym, czyli w poszczególnych stanach. Wyjątkowo ciekawe wydają się zjawiska zaobserwowane na terytorium Teksasu. Pomiędzy rokiem 2000 a rokiem 2010 liczba osób pochodzenia meksykańskiego zamieszkujących terytorium Teksasu wzrosła o niemal 3 mln³. Jednocześnie, zarówno w 2000, jak i w 2008 roku w wyborach prezydenckich w całym stanie zwyciężała Partia Republikańska⁴. Natomiast w hrabstwach położonych na południu stanu, charakteryzujących się największym w kraju odsetkiem ludności meksykańskiej (nawet 70–90% ludności hrabstwa), najwyższym poparciem cieszyli się Demokraci. Co więcej, procentowy udział Meksykanów rósł wraz ze zbliżaniem się do współczesnej granicy meksykańsko-amerykańskiej. Jednocześnie wraz ze zbliżaniem się do granicy rosło poparcie dla Partii Demokratycznej, a najwyższy poziom osiągnęło w hrabstwach położonych bezpośrednio w strefie przygranicznej. Co za tym idzie związek pomiędzy liczbą ludności meksykańskiej a głosami oddanymi na Demokratów był bardzo silny (Pokrzywnicka 2013).

2 Wg spisu powszechnego z 2000 roku liczba Meksykanów legalnie przebywających w Stanach Zjednoczonych wynosiła 20,5 mln, natomiast w 2010 roku 31,7 mln (<http://censtats.census.gov/>, <http://factfinder2.census.gov/>, dostęp: 16.05.2012).

3 W 2000 roku było to 5 071 963 osoby (24,3% ludności stanu), natomiast w 2010 roku 7 951 193 osoby (31,6% ludności stanu, co stanowiło największy odsetek Meksykanów spośród wszystkich stanów) (<http://censtats.census.gov/>, <http://factfinder2.census.gov/>, dostęp: 16.05.2012).

4 Zdobywając odpowiednio: 59,3% i 55,4% głosów (<http://uselectionatlas.org/>, dostęp: 25.05.2012).

Wyniki badań nad zachowaniami wyborczymi mniejszości meksykańskiej w Stanach Zjednoczonych uwiaryściły pewne charakterystyczne zależności. Wykazały, że przynależność narodowo-etniczna może wpływać na preferencje wyborcze osób biorących udział w głosowaniu. Jednocześnie pokazały, że w znaczący sposób uwiaryściła się to na obszarach, gdzie przedstawiciele mniejszości stanowią istotny odsetek ludności. Dodatkowo ujawniły, że zależności te dużo wyraźniej można dostrzec w skali lokalnej niż w skali krajowej, a nawet regionalnej. Można zatem przypuszczać, że podobne prawidłowości odnotować można także w innych krajach, w tym Polsce – pomimo jej stosunkowo niewielkiego zróżnicowania narodowo-etnicznego.

Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce

Mimo stosunkowo niewielkiego zróżnicowania narodowo-etnicznego społeczeństwa polskiego po roku 1945, status prawny mniejszości zamieszkujących w Polsce reguluje oddzielna ustawa („Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym”). Normuje ona „sprawy związane z zachowaniem i rozwojem tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniem i rozwojem języka regionalnego, a także sposób realizacji zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie etniczne oraz określa zadania i kompetencje organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie tych spraw” (Dz. U. z 2005 r. Nr 17, poz. 141).

Ustawa określa przede wszystkim jaką grupę – w świetle prawa – uznaje się za mniejszość narodową bądź etniczną. W tabeli 1. przedstawiono warunki, które w rozumieniu ustawy musi spełniać grupa obywateli polskich, aby zostać uznaną za mniejszość narodową lub etniczną.

Tab. 1. Ustawowe kryteria wyróżniania mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce

Tab. 1. The statutory criteria for distinguishing national and ethnic minorities in Poland

Mniejszość narodowa	Mniejszość etniczna
Jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej.	Jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej.
W sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją.	W sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją.
Dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji.	Dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji.

Ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę.	Ma świadomość własnej historycznej wspólnoty etnicznej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę.
Jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat .	Jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat .
Utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.	Nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

Źródło: Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, 2005, Dziennik Ustaw, nr 17, poz. 141

Source: Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, 2005, Dziennik Ustaw, nr 17, poz. 141

Zgodnie z tymi kryteriami na terenie Polski wyróżnia się 9 mniejszości narodowych: białoruską, czeską, litewską, niemiecką, ormiańską, rosyjską, słowacką, ukraińską i żydowską oraz 4 mniejszości etniczne: karaimską, łemkowską, romską i tatarską.

Dodatkowo, zgodnie z Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych ustawa wyróżnia język kaszubski jako język regionalny. Jako jedyny w Polsce spełnia on kryteria określone przez Radę Europy, tj.: jest tradycyjnie używany na terytorium państwa przez jego obywateli, którzy stanowią grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa oraz różni się od oficjalnego języka państwa; nie jest jednak ani dialektem oficjalnego języka państwowego, ani językiem migrantów (Dz. U. z 2005 r. Nr 17, poz. 141). Co za tym idzie społeczność kaszubska może być określana jako mniejszość językowa bądź mniejszość regionalna (takie określenie przyjęto na potrzeby niniejszego opracowania).

Ustawa nadaje mniejszościom w niej ujętym szereg przywilejów gwarantujących poszanowanie odrębności kulturowej, odnoszących się do oświaty i kultury oraz regulujących używanie zarówno języka mniejszości narodowych i etnicznych, jak i języka regionalnego. Stanowi ona między innymi o swobodzie posługiwania się językiem mniejszości w życiu prywatnym lub publicznym. Dopuszcza również możliwość nauki języka mniejszości bądź w języku mniejszości, a także możliwość wprowadzenia dodatkowego nazewnictwa geograficznego oraz języka mniejszości jako języka pomocniczego w gminach, w których co najmniej 20% mieszkańców należy do mniejszości objętych ustawą (Dz. U. z 2005 r. Nr 17, poz. 141).

Danych liczbowych odnoszących się do wielkości i rozmieszczenia poszczególnych mniejszości w Polsce dostarczają wyniki Narodowych Spisów Powszechnych. Ostatnie dwa spisy pochodzące z lat 2002 i 2011 pokazały, że wzrosła liczba osób deklarujących przynależność narodowo-etniczną inną niż polska. Wynika to z jednej strony ze wzrostu poczucia odrębności (na co niewątpliwie miało wpływ wprowadzenie ustawy), a z drugiej strony z odmiennej metodologii przeprowadzania spi-

sów⁵. Niemniej jednak dane zestawione w tabeli 2. pokazują, że w 2011 roku niemal wszystkie mniejszości (z wyjątkiem mniejszości niemieckiej i białoruskiej) zwiększyły swoją liczebność. W sumie około 1,5 mln osób (3,81% obywateli RP) zadeklarowało, przynależność do którejś z mniejszości, przy czym ponad 870 tys. osób (2,26%) zadeklarowało zarówno polską, jak i inną niż polska tożsamość narodowo-etniczną, a niemal 600 tys. osób (1,55%) deklarowało wyłącznie niepolską przynależność narodową lub etniczną (http://www.stat.gov.pl/gus/5840_14998_PLK_HTML.htm, dostęp: 29.01.2014).

Tab. 2. Liczebność mniejszości narodowych, etnicznych oraz mniejszości regionalnej (językowej) w Narodowych Spisach Powszechnych

Tab. 2. Numbers of national, ethnic and regional (language) minorities in National Censuses

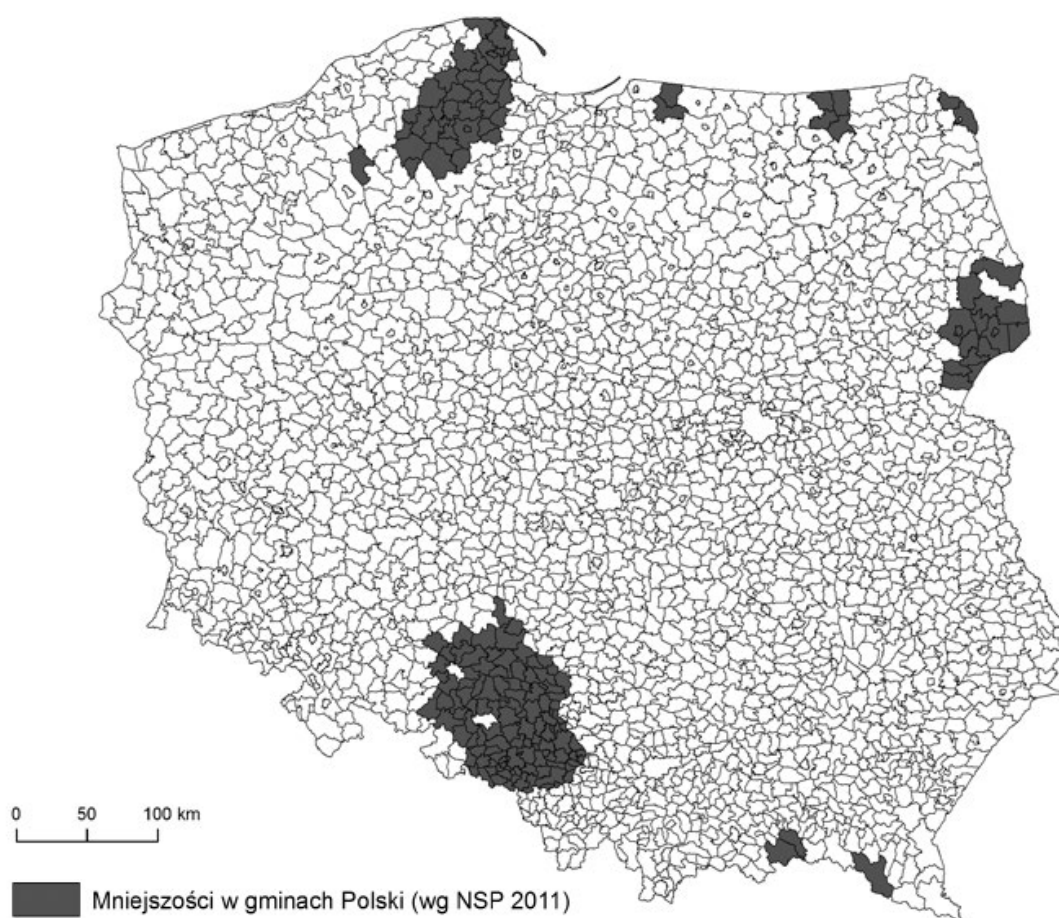
Mniejszość	NSP 2002	NSP 2011
niemiecka	152 897	147 814
ukraińska	30 957	51 001
białoruska	48 737	46 767
romska	12 855	17 049
rosyjska	6 103	13 046
łemkowska	5 863	10 531
litewska	5 846	7 863
żydowska	1 133	7 508
ormiańska	262	3 623
czeska	386	3 447
słowacka	1 710	3 240
tatarska	447	1 916
karaimska	43	346
społeczność posługująca się językiem kaszubskim	52 665	108 140
mniejszość kaszubska ¹	5 062	232 547

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 i Narodowego Spisu Powszechnego 2011

Source: author's own work based on *National Census 2002* and *National Census 2011* data

5 W 2011 roku wprowadzono elastyczną formułę pytania o przynależność narodowo-etniczną, umożliwiając zadeklarowanie przynależność do jednej lub dwóch kategorii etnicznych (w 2002 roku nie było to możliwe).

Większość osób deklarujących przynależność do mniejszości narodowych, etnicznych lub regionalnych skupiona jest terytorialnie w kilku regionach Polski. Gminy, w których co najmniej 10% mieszkańców należy do mniejszości, ulokowane są na obrzeżach kraju, z reguły na terenach przygranicznych (ryc. 1). Gminy w województwie pomorskim i zachodniopomorskim zamieszkują przede wszystkim przedstawiciele mniejszości kaszubskiej oraz ukraińskiej; w województwie warmińsko-mazurskim – ukraińskiej; w podlaskim – białoruskiej i litewskiej; w opolskim – niemieckiej; w śląskim – śląskiej⁶; a w województwach małopolskim i podkarpackim – łemkowskiej. Przedstawiciele pozostałych mniejszości nie tworzą większych skupisk i zazwyczaj są rozproszeni po całym terytorium kraju.

Ryc. 1. Rozmieszczenie gmin, w których w 2011 roku co najmniej 10% mieszkańców zadeklarowało przynależność do mniejszości (źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2011)

Fig. 1. Distribution of districts in which at least 10% of the population in 2011 declared belonging to minority (source: author's own work based on National Census 2011 data)

6 Mniejszość śląska nie jest uznawana za mniejszość w rozumieniu wyżej wspomnianej ustawy, jednak uwzględniana jest w statystykach ze względu na liczne deklaracje o przynależności do mniejszości śląskiej. W spisie z 2011 roku niemal 850 tys. osób zadeklarowało tę identyfikację narodowo-etniczną.

Zgodnie z wyżej wspomnianą ustawą, na podstawie danych spisowych wyróżnia się wspomniane już gminy, w których co najmniej 20% mieszkańców należy do mniejszości narodowych, etnicznych, bądź posługuje się językiem regionalnym. Zarówno w 2002 roku, jak i w 2011 roku w Polsce było 51 takich gmin. Ich rozmieszczenie uległo niewielkiej zmianie⁷. Znajdują się one przede wszystkim w trzech województwach: opolskim, podlaskim i pomorskim (oraz 3 gminy w województwie śląskim) (tab. 3). Niemniej jednak, zarówno w NSP z 2002 roku, jak i w NSP z 2011 roku, jedynie 4 mniejszości przekroczyły próg 20% mieszkańców gminy.

Tab. 3. Gminy, w których co najmniej 20% mieszkańców należy do mniejszości narodowych lub etnicznych, albo posługuje się językiem regionalnym

Tab. 3. Districts in which at least 20% of the population belongs to a national or ethnic minority or speak a regional language

Mniejszość	Województwo	Gmina	Liczba mniejszości	Procent mniejszości
białoruska	podlaskie	Bielsk Podlaski	2 601	36,2
		Czyże	1 806	76,5
		Dubicze Cerkiewne	1 142	63,7
		Hajnówka	2 107	51,7
		Hajnówka miasto	5 100	22,9
		Kleszczele	1 003	35,6
		Narew	1 456	37,0
		Narewka	1 520	39,0
		Orla	1 740	56,0
litewska	podlaskie	Puńsk	3 303	75,7
niemiecka	opolskie	Biała	3 562	32,2
		Cisek	1 855	30,9
		Głogówek	2 902	20,9
		Jemielnica	1 758	24,8
		Kolonowskie	1 594	26,2
		Lasowice Wielkie	2 085	29,5
		Leśnica	2 098	25,7
		Murów	1 243	22,1

7 Wśród nich znajdują się gminy, w których wprowadzono nazewnictwo geograficzne w języku mniejszości lub wprowadzono język mniejszości jako język pomocniczy. Ich aktualny wykaz znajduje się na stronie internetowej Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, w zakładce „Rejestry”, pod adresem: <http://mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl/mne/rejestry>, dostęp: 29.01.2014.

niemiecka	opolskie	Polska Cerekiew	949	21,5
		Popielów	1 786	21,6
		Prószków	2 576	26,2
		Radłów	1 293	28,7
		Reńska Wieś	2 648	32,0
		Strzeleczyki	2 490	32,9
		Tarnów Opolski	2 162	22,2
		Turawa	2 023	21,0
		Ujazd	1 348	21,5
		Walce	1 464	26,0
		Zębowice	1 081	28,3
	śląskie	Krzanowice	1 653	27,8
		Pietrowice Wielkie	1 689	24,1
Rudnik		1 309	25,4	
społeczność posługująca się językiem kaszubskim	pomorskie	Chmielno	4 048	57,9
		Czarna Dąbrówka	1 269	22,1
		Dziemiany	1 084	25,8
		Jastarnia	1 545	38,9
		Kartuzy	10 956	33,6
		Krokowa	2 609	24,9
		Linia	3 130	52,3
		Lipnica	2 982	58,8
		Lipusz	1 424	39,9
		Luzino	3 895	27,3
		Parchowo	1 526	42,7
		Przodkowo	3 751	47,6
		Puck	8 596	35,9
		Sierakowice	10 480	58,3
		Somonino	4 180	42,6
		Stężycza	4 348	45,4
		Sulęczyno	2 756	53,8
		Szemud	7 049	46,8
Żukowo	6 721	22,5		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2011

Source: author's own work based on National Census 2011 data

Zachowania wyborcze mniejszości w Polsce

Członkowie wszystkich mniejszości narodowych, etnicznych i regionalnych, niezależnie od ich statusu prawnego i uznania państwowego, są pełnoprawnymi członkami polskiego społeczeństwa i mogą swobodnie uczestniczyć w życiu politycznym kraju na zasadach nie gorszych niż członkowie społeczności większościowej. Ich zachowania polityczne można analizować w odniesieniu zarówno do aktywnych przejawów ich uczestnictwa w życiu politycznym kraju, jak i do samych preferencji wyborczych, mających poniekąd charakter bierny, gdyż w zasadzie raz na kilka lat wymagają jedynie udziału w akcie wyborczym.

Przykład pierwszego podejścia to badania, których przedmiotem są komitety wyborcze mniejszości biorące udział w wyborach parlamentarnych i samorządowych. Wyniki tych komitetów stanowiły podstawę wielu badań nad zachowaniami wyborczymi mniejszości, szczególnie w latach 90. XX wieku, gdy w wyborach brało udział wiele tego typu komitetów (np. Matykowski, Tobolska 1994b). W tego rodzaju badaniach zakłada się, że poszczególne mniejszości głosują na komitety ich reprezentujące. Poprzez skorelowanie wyników tychże komitetów z wynikami dużych ugrupowań ogólnopolskich można pośrednio wnioskować o sympatiach politycznych poszczególnych grup. Inną ilustracją tego samego podejścia są studia nad poparciem wśród ogółu społeczeństwa dla kandydatów wywodzących się z mniejszości narodowych, etnicznych lub regionalnych (Matykowski 1997). Przykładem drugiego podejścia jest kompleksowe opracowanie preferencji wyborczych Polaków wraz z próbą wyjaśnienia ich przestrzennego zróżnicowania, stworzone przez M. Kowalskiego, w którym autor podejmuje również temat sympatii wyborczych mniejszości narodowych, etnicznych i regionalnych (Kowalski 2000). Praca ta bazuje na danych z lat 90. XX wieku, dlatego też ciekawe wydaje się uaktualnienie zaprezentowanych tam wyników.

We współczesnych badaniach należy wziąć pod uwagę, że liczba komitetów wyborczych wystawianych przez mniejszości stale maleje. Obecnie liczą się jedynie dwa komitety wyborcze: komitet „Mniejszość Niemiecka” będący komitetem wyborczym utworzonym przez Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim i startującym w wyborach parlamentarnych oraz komitet stowarzyszenia „Ruch Autonomii Śląska”, który bierze udział przede wszystkim w wyborach na szczeblu lokalnym (<http://mniejszoscniemiecka.eu/>, <http://autonomia.pl/>, dostęp: 03.02.2014). Dlatego żeby nie ograniczać pola badawczego i uwzględnić fakt, że mniejszości systematycznie przybywa, warto zastanowić się czy w sensie całościowym istnieją jakieś zależności pomiędzy obecnością mniejszości a wynikami wyborów.

W powszechnej świadomości społeczeństwa istnieje przekonanie, że przedstawiciele mniejszości narodowych i etnicznych są bardziej skłonni głosować na partie uznawane za otwarte, proeuropejskie, kojarzące się z szeroko rozumianą modernizacją, a jednocześnie niełączone z konkretną narodowością czy religią – tym samym

postrzega się je jako „liberalne”, szczególnie w kwestiach światopoglądowych. Teorię tę w duży stopniu potwierdziły badania M. Kowalskiego. Natomiast w przypadku mniejszości regionalnych, silnie związanych z polskością (takich jak kaszubi czy górale) ich polityczne wybory skłaniają się ku opcjom tradycyjnym, narodowo-katolickim, postrzeganym w społeczeństwie jako „konserwatywne” (Kowalski 2000). Przytoczone powyżej badania opierały się na wynikach wyborów z lat 90. XX wieku. Interesująca zatem wydaje się odpowiedź na pytanie czy wspomniane tendencje utrzymały się w pierwszej dekadzie XXI wieku? Do szczegółowego opracowania wybrano trzy województwa, które charakteryzują się największym odsetkiem mniejszości, tj. województwo podlaskie, pomorskie oraz opolskie.

Województwo podlaskie

Południowo-wschodnie gminy województwa podlaskiego tradycyjnie zamieszkują przedstawiciele mniejszości białoruskiej. Na terenie województwa zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku mieszka ponad 39 tys. Białorusinów (ponad 80% całkowitej liczby Białorusinów w Polsce) (http://www.stat.gov.pl/gus/5840_14998_PLK_HTML.htm, dostęp: 29.01.2014). Spośród wszystkich osób, które deklarują przynależność do mniejszości białoruskiej, ponad 47% ma wykształcenie niższe niż średnie, a ponad 55% określa siebie jako biernych zawodowo. Zdecydowana większość (niemal 85%) w kontaktach domowych posługuje się językiem polskim, ale równocześnie posługiwanie się językiem białoruskim deklaruje ponad 20 tys. osób (ponad 40%). W roku szkolnym 2012/2013 języka białoruskiego nauczano w 47 szkołach. Został on również wprowadzony jako język pomocniczy w 5 gminach województwa podlaskiego: Czyże, Hajnówka miasto, Hajnówka, Narewka i Orla. Dodatkowo w gminie Orla obowiązuje dwujęzyczne nazewnictwo geograficzne dla wybranych miejscowości. Większość przedstawicieli mniejszości białoruskiej należy do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Białorusini są aktywni na różnych polach. Tworzą liczne organizacje społeczno-kulturalne, wydają gazety i organizują imprezy kulturalne. Działa również Białoruskie Radio „Racja” nadające programy w języku białoruskim (<http://mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl/mne/mniejszosci>, dostęp: 03.04.2014).

W latach 90. mniejszość białoruska wystawiała swoje komitety wyborcze zarówno w wyborach parlamentarnych, jak i samorządowych. Obecnie przedstawiciele tej mniejszości startują z list partii ogólnopolskich, bądź lokalnych komitetów wyborczych. Obecnie w parlamencie zasiada jeden przedstawiciel mniejszości białoruskiej wybrany w 2011 roku z ramienia Sojuszu Lewicy Demokratycznej. Ugrupowanie to cieszy się olbrzymim poparciem na terenach zamieszkiwanych przez Białorusinów. Porównując ryciny przedstawiające wyniki wyborów parlamentarnych z 2011 roku z rozmieszczeniem mniejszości w poszczególnych gminach, widać bardzo duże

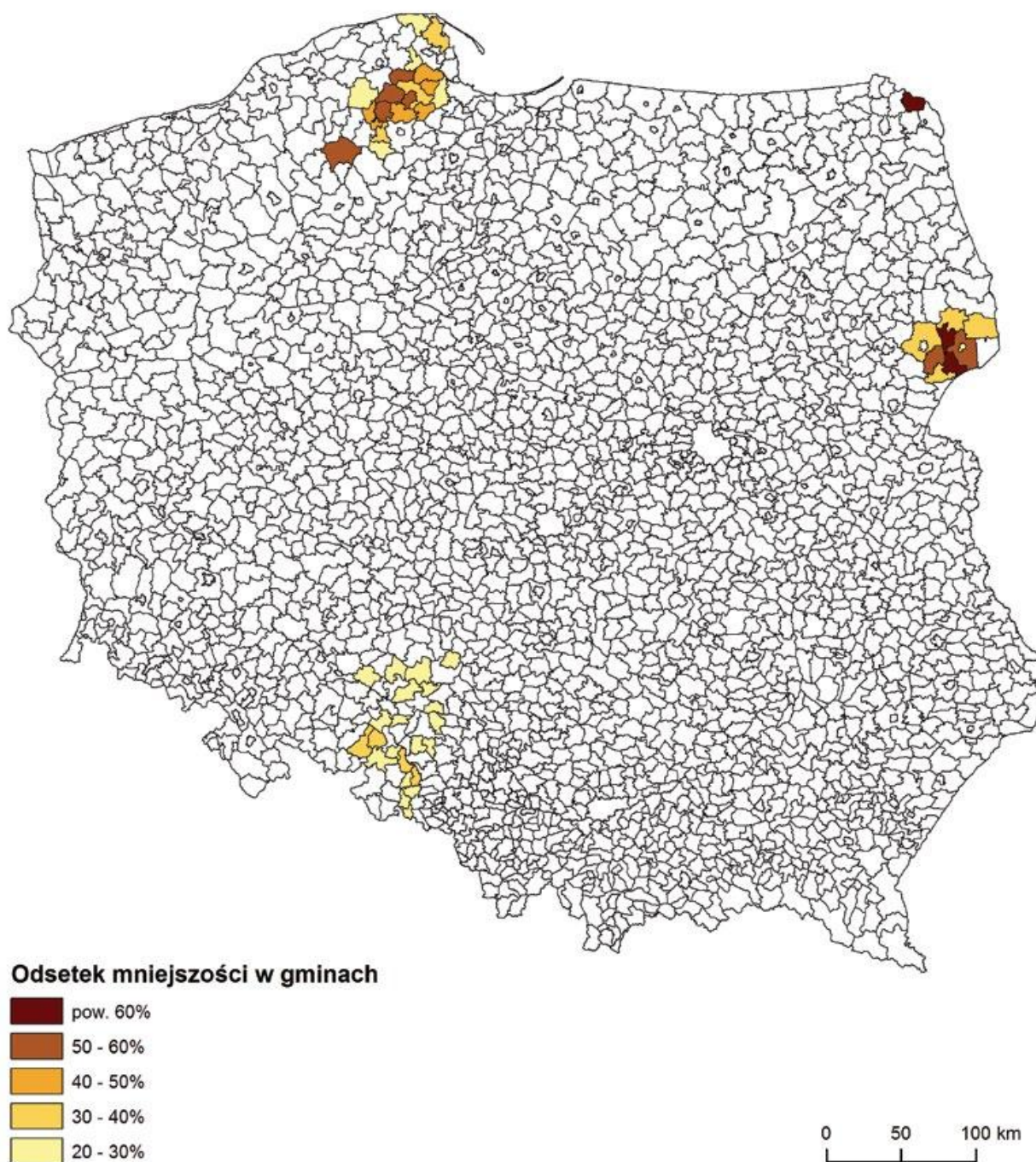
powiązanie pomiędzy gminami, w których SLD osiągało bardzo wysokie poparcie a gminami zamieszkiwanymi przez mniejszość białoruską (ryc. 3.).

Najwyższe poparcie Sojusz Lewicy Demokratycznej zanotował w gminie Czyże, zdobywając tam niemal 53% wszystkich głosów. Niewiele mniejszy sukces odniósł w gminach Dubicze Cerkiewne (45%), Orla (44%), Hajnówka (43%) i Narew (42%). Jednocześnie w gminach Czyże, Hajnówka, Orla i Dubicze Cerkiewne Prawo i Sprawiedliwość osiągnęło najniższe poparcie w całym województwie, nieprzekraczające 10% w każdej z gmin. W przypadku Platformy Obywatelskiej tak wyraźne zależności nie są widoczne, jednak zauważyć można, że poparcie dla tego ugrupowania jest wyższe we wschodniej i północnej części województwa podlaskiego.

W przypadku mniejszości białoruskiej można przypuszczać, że taki rozkład głosów ma podłoże historyczno-narodowościowo-wyznaniowe. Jak wspomniano większość Białorusinów należy do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego i polskim społeczeństwie nierzadko stawiana jest w opozycji do większości Polaków katolików. Na terenie Podlasia uboga ludność białoruska już w okresie zaborów przejawiała tendencje prorosyjskie. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę znalazła się na marginesie katolickiego społeczeństwa. Dopiero władza komunistyczna zwalczająca Kościół katolicki doprowadziła do podwyższenia statusu Białorusinów w Polsce, gdyż byli oni postrzegani jako jej zaplecze polityczne. To sprawiło, że do tej pory wykazują silne poparcie dla lewicowych opcji politycznych (Kowalski 1998).

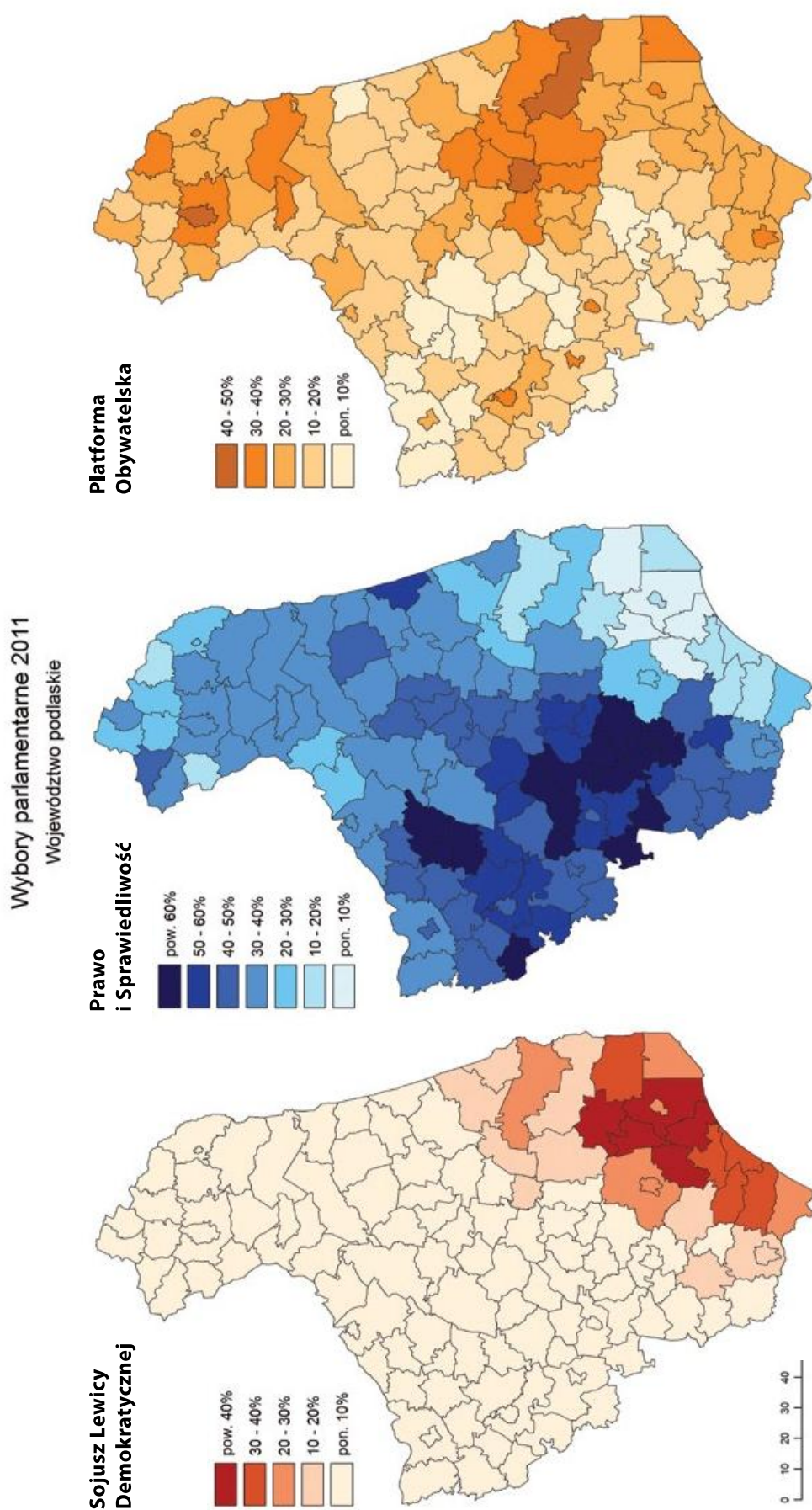
Rozważając sytuację w województwie podlaskim nie można przeoczyć mniejszości litewskiej, zamieszkującej północne krańce województwa. Nie jest to grupa tak liczna jak wcześniej opisana mniejszość białoruska, jednak stanowi ona zwarte i stosunkowo prężnie działające skupisko. Spośród ponad 7 tys. Litwinów w Polsce, województwo podlaskie zamieszkuje niecałe 5 tys. (około 65% ich polskiej populacji). Zdecydowana większość z nich w domu posługuje się językiem litewskim, którego w roku szkolnym 2012/2013 nauczano w 19 placówkach. Został on również wprowadzony jako język pomocniczy w gminie Puńsk. Dodatkowo wprowadzono tam dwujęzyczne nazewnictwo geograficzne dla wybranych miejscowości. Większość przedstawicieli mniejszości litewskiej należy do Kościoła rzymskokatolickiego. Podobnie jak przedstawiciele mniejszości białoruskiej, podejmują oni liczne działania w celu ochrony i propagowania swojej kultury (<http://mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl/mne/mniejszosci>, dostęp: 03.04.2014).

Litwini mieszkający w Polsce z sukcesami biorą udział w wyborach samorządowych, startując z list lokalnych komitetów wyborczych. W przypadku tej mniejszości nie ma tak wyraźnych zależności pomiędzy jej odsetkiem w gminach a wynikami wyborów, jak było to w przypadku Białorusinów. Można jednak zauważyć, że w gminie Puńsk, w której aż 75% mieszkańców deklaruje przynależność do mniejszości litewskiej, w trakcie wyborów parlamentarnych w 2011 roku Platforma Obywatelska cieszyła się wyższym poparciem niż w gminach okolicznych (38%). Natomiast Prawo i Sprawiedliwość uzyskało jedynie nieco ponad 11% głosów, co w pewnym stop-

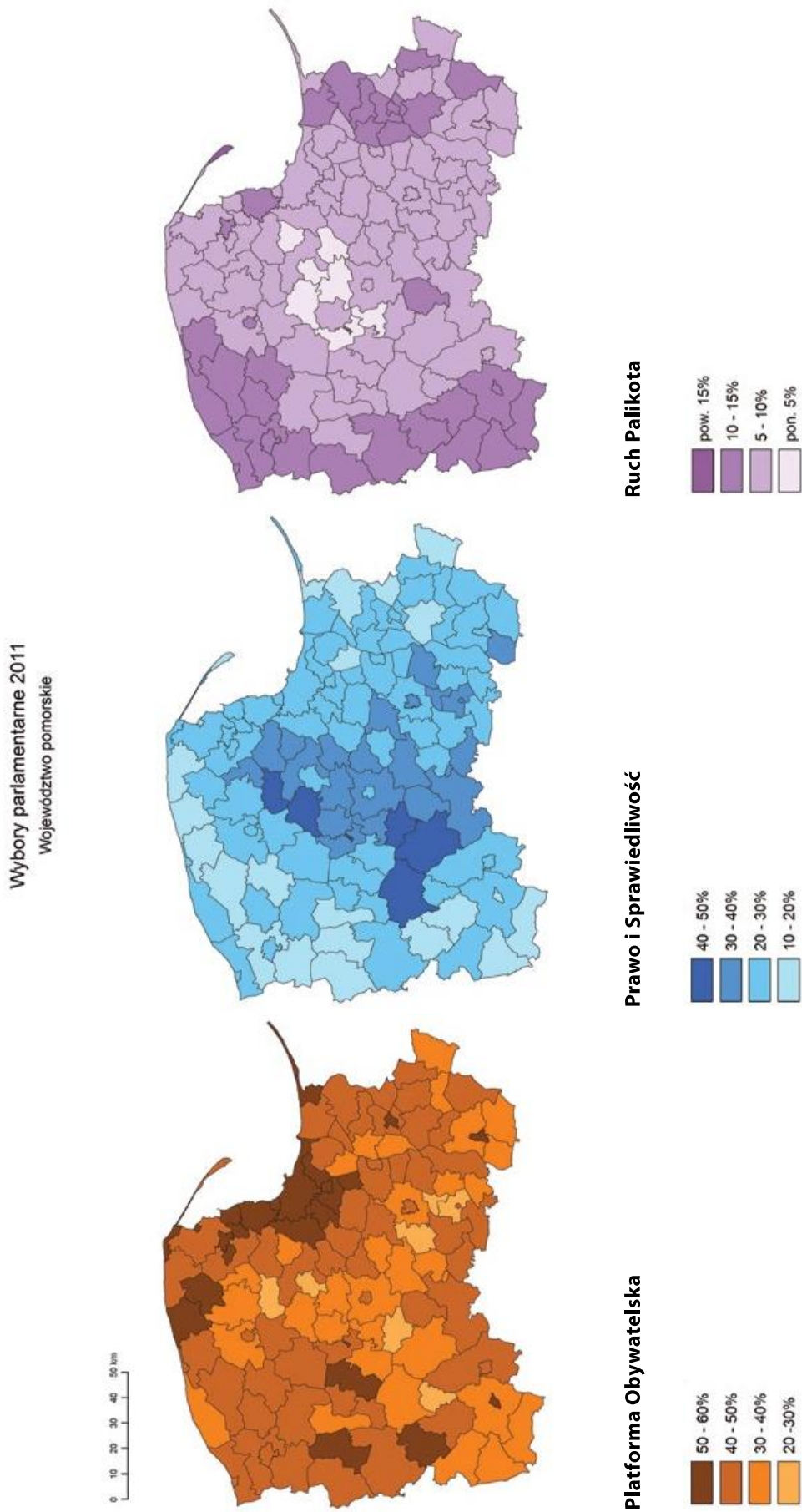
Ryc. 2. Gminy, w których co najmniej 20% mieszkańców należy do mniejszości narodowych lub etnicznych, albo posługuje się językiem regionalnym (źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2011)

Fig. 2. Districts in which at least 20% of the population belongs to a national or ethnic minority or speak a regional language (source: author's own work based on National Census 2011 data)

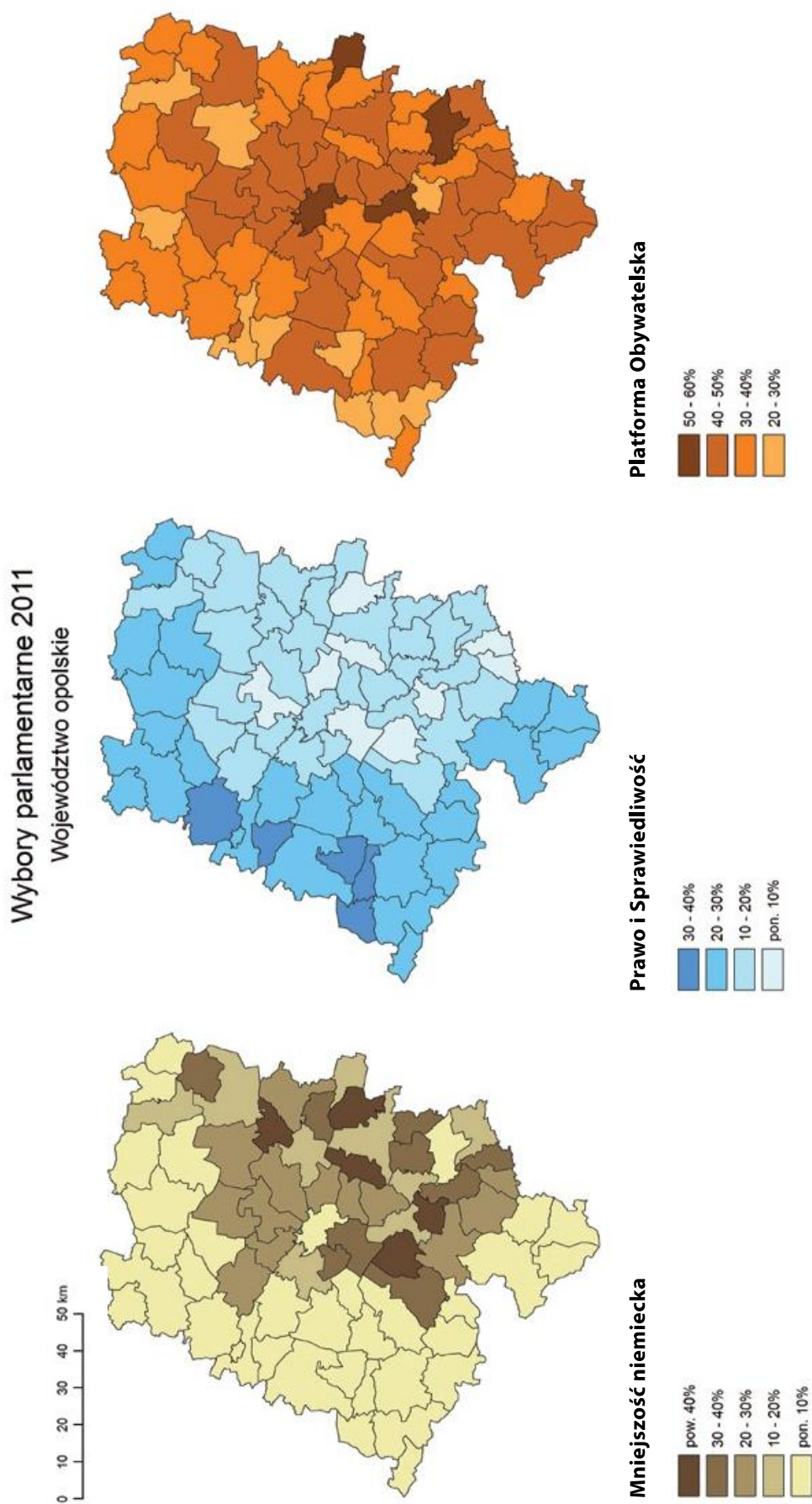
Ryc. 3. Wyniki Sojuszu Lewicy Demokratycznej, Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej w wyborach do Sejmu RP w 2011 roku w gminach województwa podlaskiego (*źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wyborów parlamentarnych w 2011 roku*)

Fig. 3. Results of Democratic Left Alliance, Law and Justice and Civic Platform in 2011 elections to the Sejm RP in Podlaskie Voivodeship's districts (*source: author's own work based on 2011 parliamentary elections results*)

Ryc. 4. Wyniki Platformy Obywatelskiej, Prawa i Sprawiedliwości oraz Ruchu Palikota w wyborach do Sejmu RP w 2011 roku w gminach województwa pomorskiego (źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wyborów parlamentarnych w 2011 roku)

Fig. 4. Results of Civic Platform, Law and Justice and Palikot's Movement in 2011 elections to the Sejm RP in Pomeranian Voivodeship's districts (source: author's own work based on 2011 parliamentary elections results)

Ryc. 5. Wyniki Komitetu Wyborczego Mniejszość Niemiecka, Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej w wyborach do Sejmu RP w 2011 roku w gminach województwa opolskiego

(źródło: opracowanie własne na podstawie wyników wyborów parlamentarnych w 2011 roku)
Fig. 5. Results of German Minority, Law and Justice and Civic Platform in 2011 elections to the Sejm RP in Opole Voivodeship's districts (source: author's own work based on 2011 parliamentary elections results)

niu potwierdza teorię o tym, że przedstawiciele mniejszości narodowych udzielają poparcia politycznego ugrupowaniom otwartym na różnorodność. Spośród dwóch głównych sił politycznych w Polsce to PO postrzegana jest jako partia bardziej postępową, natomiast PiS jako ugrupowanie silnie związane z tradycyjnymi wartościami narodowo-katolickimi.

Województwo pomorskie

W województwie pomorskim najliczniej reprezentowaną mniejszością jest społeczność posługująca się językiem kaszubskim. Na Pomorzu używanie tego języka w domu zadeklarowało niecałe 108 tys. osób (99% wszystkich osób, które złożyły w Polsce taką samą deklarację). Jednocześnie niemal 228 tys. osób określiło siebie jako przedstawiciela mniejszości kaszubskiej (co stanowi 98% społeczności kaszubskiej w skali całego kraju)⁸ (http://www.stat.gov.pl/gus/5840_14998_PLK_HTML.htm, dostęp: 29.01.2014). Pokazuje to jak bardzo skupioną terytorialnie i związaną z regionem społecznością są Kaszubi. Zgodnie z wynikami ostatniego spisu powszechnego spośród wszystkich osób deklarujących posługiwanie się językiem kaszubskim 48% jest biernych zawodowo, a prawie 73% ma wykształcenie niższe niż średnie. Dominują przy tym mieszkańcy wsi (82%). W roku szkolnym 2012/2013 prawie 16 tys. uczniów uczyło się języka kaszubskiego w 389 szkołach na Pomorzu. W trzech gminach (Linia, Sierakowice, Parchowo) język kaszubski jest językiem pomocniczym. Na terenie województwa pomorskiego w 18 gminach wprowadzono również około 600 nazw geograficznych w języku kaszubskim. Kaszubi są w zdecydowanej większości członkami Kościoła rzymskokatolickiego. Na Pomorzu działa radio i telewizja nadające w języku kaszubskim. Wydawany jest również miesięcznik „Pomerania”. Działają liczne organizacje kaszubskie, a także organizowane są imprezy kulturalne, takie jak coroczny Zjazd Kaszubów (<http://mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl/mne/mniejszosci>, dostęp: 03.04.2014).

W wypadku województwa pomorskiego wyniki nie odwzorowują tak wyraźnie siedzib mniejszości jak w województwie podlaskim, jednak również i tu da się zauważyć pewne prawidłowości. W tym przypadku porównano wyniki dwóch głównych sił politycznych w Polsce (PO i PiS) oraz wyniki Ruchu Palikota (od października 2013 roku występującego pod nazwą Twój Ruch), który obecnie jest trzecią siłą polityczną w polskim Sejmie. Patrząc na rycinę 4. widać, że w 2011 roku w centralnej części województwa pomorskiego wyższym poparciem cieszyło się Prawo i Sprawiedliwość, natomiast niższym Platforma Obywatelska. Z kolei Ruch Palikota otrzymał tam niewielką, bądź też znikomą liczbę głosów. Taki rozkład poparcia pokrywa się

8 Zdecydowana większość tej grupy (93%) zadeklarowała przynależność narodowo-etniczną kaszubską wspólnie z polską (http://www.stat.gov.pl/gus/5840_14998_PLK_HTML.htm, dostęp: 29.01.2014).

z rozmieszczeniem społeczności kaszubskiej. Prawo i Sprawiedliwość najwięcej głosów zdobyło w gminach: Sierakowice (45%), Linia (43%), Lipnica (42,5%), Dziemiany (42%) i Bursy (42%). Jednocześnie tam poparcie dla Platformy Obywatelskiej było jednym z najniższych w województwie (wyjątkiem jest gmina Bursy, gdzie PO zdobyła niemal 35% głosów). Natomiast poparcie dla Ruchu Palikota nie przekroczyło 9% na terytorium zamieszkanym przez Kaszubów (w skrajnym przypadku, gminie Sierakowice, RP uzyskał jedynie 3,5% głosów, co był najniższą wartością w województwie).

Kaszubi jako społeczność są bardzo przywiązani do tradycyjnych wartości chrześcijańskich, religii katolickiej i szeroko rozumianej polskości, stawianych także w opozycji do protestanckich Niemiec, których wpływy na Pomorzu były bardzo silne. Można zatem przypuszczać, że i w tym przypadku istotną rolę w kształtowaniu życia społecznego i politycznego odgrywa religia. Stąd też mając do wyboru dwie opcje polityczne deklarujące się jako prawicowe, czyli Prawo i Sprawiedliwość oraz Platformę Obywatelską, Kaszubi opowiadają się za tą kojarzoną z tradycyjnymi, narodowo-katolickimi, czy wręcz konserwatywnymi wartościami. Jak pokazuje przykład ostatnich wyborów parlamentarnych opcje lewicowe na Pomorzu nie stanowią istotnej siły politycznej.

Województwo opolskie

Województwo opolskie jest największym skupiskiem mniejszości niemieckiej w Polsce. Zamieszkuje je ponad 78,5 tys. osób deklarujących tę przynależność narodową, co stanowi ponad 53% wszystkich Niemców w Polsce i jednocześnie niemal 8% ludności województwa (http://www.stat.gov.pl/gus/5840_14998_PLK_HTML.htm, dostęp: 29.01.2014). Niemcy są największą i najprężniej działającą mniejszością narodową w Polsce. Główną organizacją zrzeszającą przedstawicieli mniejszości niemieckiej jest Związek Niemieckich Stowarzyszeń Społeczno-Kulturalnych w Polsce, reprezentujący 9 Towarzystw Społeczno-Kulturalnych działających m.in. w województwach: opolskim, śląskim i warmińsko-mazurskim. Towarzystwa organizują liczne imprezy kulturalne (takie jak Festiwal Kultury Mniejszości Niemieckiej w Polsce), wydają gazety i czasopisma, prowadzą regionalne audycje radiowe i telewizyjne w języku niemieckim. Działa również Polsko-Niemieckie Radio Internetowe „Mittendrin”. Posługiwanie się językiem niemieckim w domu deklaruje ponad 50 tys. osób w całej Polsce (jednocześnie językiem polskim posługuje się ponad 116 tys. osób deklarujących przynależność do mniejszości niemieckiej). W roku szkolnym 2012/2013 niemal 39 tys. uczniów w 589 szkołach uczyło się języka niemieckiego jako języka mniejszości. Aż w 22 gminach województwa opolskiego niemiecki jest językiem pomocniczym, a w 29 obowiązuje podwójne nazewnictwo geograficzne. Przedstawiciele mniejszości niemieckiej należą głównie do Kościoła rzymskokato-

lickiego, a jedynie nieliczni deklarują przynależność do Kościoła ewangelicko-augsburskiego (<http://mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl/mne/mniejszosci>, dostęp: 03.02.2014).

Obecnie w Sejmie zasiada jeden przedstawiciel mniejszości niemieckiej wybrany z ramienia Komitetu Wyborczego Wyborców „Mniejszość Niemiecka”⁹. Ten sam komitet bierze udział również w wyborach samorządowych w województwie opolskim. Wyniki wyborów parlamentarnych z 2011 roku pokazują niemal idealną dodatnią korelację pomiędzy liczbą głosów oddanych na KW „Mniejszość Niemiecka” a odsetkiem przedstawicieli tejże mniejszości w poszczególnych gminach województwa opolskiego. Jednocześnie niemal tak samo dobrze dostrzegalna jest korelacja ujemna pomiędzy liczbą i rozmieszczeniem Niemców a głosami oddanymi na Prawo i Sprawiedliwość, które w całym województwie zdobyło stosunkowo niskie poparcie. Mniejszość Niemiecka najwięcej głosów zdobyła w gminach: Walce (51%), Zębowice (46%), Jemielnica (45%), Strzelecзки (44%), Izbicko (43%). Natomiast Prawo i Sprawiedliwość w gminach Walce i Strzelecзки zdobyło najmniej głosów w całym województwie (odpowiednio 8% i 7,3%). W przypadku Platformy Obywatelskiej wyraźne prawidłowości w przestrzennym rozmieszczeniu głosów nie są widoczne. W całym województwie PO cieszyła się stosunkowo dużym poparciem.

Przykład województwa opolskiego potwierdza zatem dwie główne prawidłowości związane z zachowaniami wyborczymi mniejszości narodowych. Po pierwsze wyraźnie pokazuje, że przedstawiciele mniejszości chętnie oddają głosy na komitety ich reprezentujące. Po drugie potwierdza, że na terenach, które licznie zamieszkują mniejszości narodowe lub etniczne, partie narodowo-katolickie nie zyskują wysokiego poparcia, gdyż zazwyczaj nie reprezentują one w żaden sposób interesów mniejszości.

Podsumowanie

Jak pokazują powyższe rozważania, obecność mniejszości narodowych, etnicznych czy regionalnych może wpływać na przestrzenne zróżnicowanie wyników wyborów. Już proste analizy materiałów kartograficznych dowodzą, że zależności pomiędzy obecnością mniejszości a wynikami wyborów mogą być widoczne już na poziomie lokalnym. O ile w skali całej Polski znaczenie mniejszości w życiu politycznym jest znikome (stanowią w końcu jedynie około 1,5 % obywateli RP), to już w skali województw mogą one odgrywać znaczącą rolę, w szczególności na terenach, gdzie grupy te tworzą zwarte, stosunkowo liczne skupiska. Obserwacja ta odnosi się

9 Zgodnie z polskim kodeksem wyborczym komitety wyborcze mniejszości narodowych zwolnione są z 5% progu wyborczego. Stąd obecność w Sejmie przedstawiciela mniejszości niemieckiej, której komitet wyborczy w wyborach parlamentarnych w 2011 roku zdobył jedynie 0,19% głosów w skali całego kraju.

nie tylko do wyborów przeprowadzanych na szczeblu lokalnym, ale również do ogólnopolskich wyborów parlamentarnych (tym bardziej ich istotny wpływ na kształt sceny politycznej jest obserwowalny w trakcie wyborów lokalnych na szczeblu powiatów i gmin).

Studia nad zachowaniami wyborczymi mniejszości są niezwykle trudne, gdyż istotnym problemem może okazać się rozróżnienie ich preferencji wyborczych na obszarze mieszanym etnicznie (a tak jest w wypadku Polski). Brak rzetelnych informacji o tym, w jaki sposób głosują przedstawiciele poszczególnych mniejszości (takie dane nie są zbierane), może skutkować licznymi zarzutami podważającymi sensowność i wiarygodność prowadzonych badań (np. jak odróżnić w jaki sposób na danym terenie głosują przedstawiciele mniejszości, a jak Polacy?). Dlatego też studia nad tym tematem muszą być prowadzone w sposób kompleksowy i aby je uwiarygodnić należy zastosować różnorodne metody badawcze, zarówno statystyczne, jak i socjologiczne (ankiety, wywiady z przedstawicielami mniejszości). Analiza materiałów kartograficznych, w takiej formie jak zaprezentowana w niniejszym artykule, stanowić może podstawę do dalszych, pogłębionych badań.

Literatura

- Dave Leip's Atlas of U.S. Presidential Elections*, <http://uselectionatlas.org/>, dostęp: 25.05.2012.
- Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji*, <http://mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl/>, dostęp: 03.02.2014.
- Kabath E., Parysek J., 2002, Zastosowanie metod ilościowych w badaniach z zakresu geografii wyborczej, [w:] H. Rogacki (red.), *Możliwości i ograniczenia zastosowań metod badawczych w geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarce przestrzennej*, Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- Kabath E., Rykiel Z., 2003, Metody badań w geografii wyborczej i ich wyniki, [w:] H. Rogacki (red.), *Problemy interpretacji wyników metod badawczych stosowanych w geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarce przestrzennej*, Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- Komitet Wyborczy Wyborców Mniejszość Niemiecka*, <http://mniejszoscniemiecka.eu/>, dostęp: 03.02.2014.
- Kowalski M., 1998, Wyznanie a preferencje wyborcze mieszkańców Białostocczyzny (1990–1997), *Przegląd Geograficzny*, LXX, z. 3–4: 269–282.
- Kowalski M., 2000, Geografia wyborcza Polski. Przestrzenne zróżnicowanie zachowań wyborczych Polaków w latach 1989–1998, *Geopolitical Studies* 7, Warszawa: IGiPZ PAN.
- Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Część I. Ludność*, 2013, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, <http://www.stat.gov.pl/>, dostęp: 29.01.2014.
- Matykowski R., 1997, Mniejszości narodowe a wybory prezydenta Rzeczypospolitej Pol-

- skiej w 1995 roku: analiza przestrzenna, *Sprawy Narodowościowe – Seria Nowa V*, z. 2(9): 139–154.
- Matykowski R., Tobolska A., 1994a, Mniejszości narodowe w Polsce w świetle wyników wyborów do Sejmu z dnia 27 października 1991 roku, *Sprawy Narodowościowe – Seria Nowa III*, z. 1(4): 131–143.
- Matykowski R., Tobolska A., 1994b, Aktywność elektoralna i zróżnicowanie przestrzenne poziomu poparcia mniejszości narodowych w Polsce w wyborach parlamentarnych z dnia 19 września 1993 roku, *Sprawy Narodowościowe – Seria Nowa III*, z. 2(5): 215–228.
- Parysek J.J., Adamczak Z., Grobelny R., 1991, Geografia polskich wyborów prezydenckich 1990 r., *Przegląd Geograficzny*, LXIII, z. 3–4: 245–270.
- Pokrzywnicka M., 2013, Zróżnicowanie zachowań wyborczych mniejszości meksykańskiej we współczesnych Stanach Zjednoczonych Ameryki, [w:] P. Krąż, J. Hibner, J. Koj, J. Balon (red.), *Współczesne problemy i kierunki badawcze w geografii*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Rykiel Z., 2004, Geografia wyborcza i problematyka wyborcza w Polsce, *Czasopismo Geograficzne*, LXXV, z. 4: 275–296.
- Stowarzyszenie Ruch Autonomii Śląska, <http://autonomia.pl/>, dostęp: 03.02.2014.
- US Census Bureau. American Fact Finder, <http://factfinder2.census.gov/>, dostęp: 16.05.2012.
- US Census Bureau. Censtats Databases, <http://censtats.census.gov/>, dostęp: 16.05.2012.
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych, etnicznych oraz o języku regionalnym, 2005, Dziennik Ustaw, nr 17, poz. 141, <http://isap.sejm.gov.pl/>, dostęp: 29.01.2014.
- Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, <http://wybory2011.pkw.gov.pl/>, dostęp: 03.02.2014.
- Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego 2002, <http://www.stat.gov.pl/>, dostęp: 29.01.2014.
- Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego 2011, <http://www.stat.gov.pl/>, dostęp: 29.01.2014.
- Żukowski A., 2003, „Gerrymandering – manipulacja granicami okręgów wyborczych w systemach demokratycznych”, [w:] M. Kowalski (red.), *Przestrzeń wyborcza Polski*, Warszawa: IGiPZ PAN.

Summary

The paper analyses the role of national and ethnic minorities in the voting behaviors in Poland. The author shows that in the regions where a large minority community exists, the role of this minority is definitely noticeable, although it has relatively little impact on the election results on the national scale.

Poland's population is highly homogeneous, so minorities naturally play a less pronounced role in elections than in countries like Germany, Great Britain or the United States,

and the role is less studied. The author cites studies showing that in the cases of other countries (notably the US) the role of minorities in elections is visible only where a large minority community exists. This motivates studying three minorities that constitute over 20% of the population in more than one district of Poland: the German minority in Silesia, the Belarusian minority in Podlasie and the Kashubian minority in Pomerania.

The author shows choropleth maps that depict election results in the three regions, and clearly shows correlations between the minority communities and the election results. It is interesting to see that the minorities have their unique characteristics – for instance the while the Belarusian minority in Podlasie tends strongly towards the post-communist left-wing Democratic Left Alliance, and avoids the conservative Law and Justice, the Kashubian minority in Pomerania is the opposite - it supports the conservative Law and Justice, and shuns the liberal Palikot's Movement. In contrast, the German minority supports primarily election committee representing their interests and, like Belarusian minority, avoids conservative Law and Justice.